№ 222 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 23 **1900** ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 23 № 222

ՔՍԱՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվան 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis, Rédaction «Mschak». Տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ. Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻԿԱՅ **1901** ԹՒԱԿԱՆԻ

ՄՇԱԿ

(29-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

«ՄՇԱԿԸ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ՆՈՐ ՊՐՈԳՐԱՄՈՎ ԵՒ ՆՈՐ ՈՒՂՂՈՒԹԵԱՄԲ

Ամեն օր բացի տօներին յաջորդող օրերից.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, տասն եւ մէկ եւ տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն եւ ութ ամսվանը՝ 8 ր., եօթ ամսվանը՝ 7 ր., վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., երկու ամսվանը՝ 2 ր. եւ մի ամսվանը՝ 1 րուբլի:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Ամերիկայի բաժանորդները պէտք է վճարեն տարեկան 7 դոլլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 30 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները 10 րուբլի:

«ՄՇԱԿԻՆ» գրվել կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բազարնայա եւ Բարօնսկայա փողոցների անկիւն):

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար, եւ առհասարակ նամակներ եւ ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Յայտարարութիւնները ընդունվում են բոլոր լեզուներով:

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Հնարաւորութիւն չունենալով անձամբ շնորհակալութիւն յայտնելու այն բոլոր անձանց, որոնք յարգեցին իմ հանգուցեալ մօր յիշատակը իրանց ներկայութեամբ եւ յայտնեցին ինձ եւ իմ ընտանիքին ցաւակցութիւն այդ առիթով՝ խնդրում եմ նրանց ընդունել իմ անկեղծ եւ խորին շնորհակալութիւնը:

ՆՈՒՆԷ ՌԱՖԱՅԷԼԵԱՆ ԴՕԼՈՒԽԱՆԵԱՆՑ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քայքայող եւ կաշկանդող ազդեցութեան դէմ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Քահանայական ռոճկի հարցը Ալէքսանդրօպօլում. Նամակ Ախալքալաքից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Արտասահմանում:

ՔԱՅՔԱՅՈՂ ԵՒ ԿԱՇԿԱՆԴՈՂ ԱԶԴԵՑՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

—

Մեր սահմանակից Պարսկաստանը և Թիւրքիան դարձել են մշտական վարակի աղբիւրներ, որտեղից կենդանիների ժանտախտը գալիս է դէպի մեր երկիրը: Ահա մի քանի տարի է, որ մեր երկրում հաստատված է խիստ հսկողութիւն կենդանիների վարակիչ հիւանդութիւնների վերաբերութեամբ: Բայց ժանտախտը չէ վերջանում, որովհետեւ նա նորից մուտք է գործում մեր երկիրը իր մշտական աղբիւրներից: Մանաւանդ շատ վտանգաւոր է այդ կողմից Պարսկաստանի սահմանագիծը Լենքօրանի գաւառի մասերում: Այդտեղ կատարվում է կենդանիների մեծ առուծախս և հիւանդութիւնները, խուսափելով հսկող պաշտօնեաներից, մուտք են գործում դէպի մեր երկիրը:

Վարակիչ հիւանդութիւնների ներկայութիւնը և նրանց սպառնալի եղանակով տեղափոխութիւնը երկրի մէկ մասից դէպի միւսը, ազդում են շատ ձնշող կերպով մեր գիւղական դասակարգի տնտեսութեան վրա: Ժանտախտի շնորհիւ ոչնչացել են անասնապահական մեծ տնտեսութիւններ և շատ-շատերը տնային կենդանիներ չեն պահում ու եղածները չեն ազնւացնում, երկիւղ կրելով, որ մի գուցէ այդ բոլորը ժանտախտի զոհ դառնայ: Ինչպէս յայտնի է, մեր երկրում շվէյցարական պանրագործութեամբ զբաղված մարդիկ մեծ վնասներ կրեցին ժանտախտից և նրանցից մի քանիսը հէնց այդ հիւանդութեան պատճառով սահմանափակեցին և բոլորովին դադարեցրին իրանց գործունէութիւնը:

Մինչև որ ձեռք չեն առնվի եռանդուն միջոցներ ժանտախտի դէմ, անկարելի է յուսալ, որ անասնապահութիւնը և կաթնատնտեսութիւնը ընդարձակ և ապահով կերպով զարգանան մեր երկրում: Իսկ մեր երկրի պայմանները այնպէս են, որ նրա ազգաբնակութիւնը պէտք է պարապի անասնապահութեամբ և պէտք է նրա միջոցով ապահովէ իր կեանքը: Այլապէս անկարելի է շահագործել լեռների և բարձր սարահարթերի արօտները և տափարակի տարածութիւնների այն մասը, որ չէ կարող ոռոգվել:

Ներկայ Նոյեմբեր ամսում Պետերբուրգում քննութեան ենթարկվեցին այն միջոցները, որոնք մշակված են ապահովելու Անդրկովկասը Պարսկաստանի և Փոքր-Ասիայի ժանտախտից: Սահմանագծի վրա պէտք է հաստատվեն անասնաբոյժերի և պահապանների առանձին խմբեր, որոնք պէտք է հսկեն մէկ պետութիւնից միւս պետութիւն անցնող անասունների վրա և թոյլ չը տան, որ վարակված կենդանիներ մուտք գործեն Անդրկովկասի սահմանները: Ցանկալի է, որ օր առաջ իրագործվեն մշակված կարգերը և ազատեն մեր երկրի անասնապահներին այն մշտական վտանգից, որ քայքայում է նրանց տնտեսական կեանքը և այն սպառնալիքից, որով կաշկանդվում է նրա ամեն մի ձգտումը դէպի առաջադիմութիւն իր տնտեսութեան մէջ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

—

«Մշակի» № 210-ի մէջ տպված «Փաստաբանութիւնը Գանձակում» պարունակում է իր մէջ այնպիսի հանգամանքներ, որոնց պէտք էր սպասել, որոնք բնական են: Մեր մասնագէտ իրաւաբանները սկսել են գանգատվել. Նրանք նկատում են, որ ոչ-մասնագէտ փաստաբանները կամ «աբլակատները» գործում են աջողութեամբ, աւելի ժողովրդականութիւն ունեն եւ հասարակ ժողովուրդը մեծ մասամբ նրանց է դիմում: Գանգատվում են եւ այն հանգամանքի վրա, որ գոյութիւն ունեն միջնորդներ, որոնք գործատէրեր են գտնում այս կամ այն փաստաբանի համար: Մի խօսքով դուրս է գալիս, որ իրաւաբանական կրթութիւն ստացած փաստաբաններին ժողովուրդը քիչ է ճանաչում կամ նոյն իսկ չէ ճանաչում: Անհասկանալի է այդ երեւոյթը:—Ո՛չ, մեր փաստաբանները իրանք են իրանց համար պատրաստել անմատչելի, անհասկանալի քուրմերի դիրքը: Երեսուն տարուց աւել է, ինչ դատաստանական րէֆորմը մտցրած է մեր երկրում: Այդքան ժամանակամիջոցում համալսարանական կրթութիւն ստացած հարիւրաւոր փաստաբաններ են գործել մեր երկրում, բայց դրանցից քանի՞սն է

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՈՒՄ

—

Յայտնի է այն հետաքրքրութիւնը, որով մարդիկ վերաբերվում են դէպի աւելի քաղաքակիրթ ազգերի կեանքը: Այդ մի բարերար բնազդ է, ինչպէս բոյսերի ձգտումը՝ ծլել դէպի լոյսը, եւ ամեն ինչ, որ այս կամ այն չափով բաւարարութիւն է տալիս այդ հետաքրքրութեան, չէ կարող անօգուտ համարվել հասարակութեան համար:

Կը կարողանա՞նք արդեօք եւ ինչ չափով բաւարարութիւն տալ «Մշակի» ընթերցողների հետաքրքրութեանը այդ տեսակէտից այս յօդուածներով, չը գիտենք: Ցանկնայն դէպս, կաշխատենք:

Սկսում ենք մեր յօդուածների շարքը Բերլինի «Ժողովրդական համալսարանից» եւ «Ժողովրդական թատրոնից», որովհետեւ «Ժողովրդական տան» հարցը այժմ օրվայ հարց է մեզնում:

Բերլինի «Ժողովրդական համալսարանը» կրում է հին յոյների աստղաբաշխութեան մուսայի անունը—«Ուրանիա»:

«Ուրանիան» իսկապէս «Ժողովրդական համալսարան» չէ, այլ այդպիսի համալսարանի մի բաժանմունք, որովհետեւ նրա նպատակն է ժողովրդականացնել ոչ գիտութեան բոլոր ճիւղերը, այլ միմիայն բնական գիտութիւնները:

«Ուրանիայի» մի ուրիշ առանձնայատկութիւնն էլ այն է, որ նրա մէջ գլխաւոր ուշադրութիւնը դարձված է ուսուցման դիտական կողմի վրա: Դուք մտնում էք «Ուրանիա» եւ դիտում էք երկնային լուսաւորները հեռադիտակներով, դիտում էք խոշորացոյցներով այն, ինչ անտեսանելի է սոսկ աչքով, ներկայ էք լինում ֆոնոգրաֆա-տելեֆոնական երաժշտական երեկոյթների, լսում էք արքունի թատրոնում տրվող օպէրան՝ տելեֆոնի միջոցով ու անձամբ, առանց ուրիշի օգնութեան, ֆիզիկական փորձեր էք կատարում զանազան գործիքներով, միմիայն հուպ տալով կամ պտտեցնելով մի էլէքտրական կոճակ, անուակ կամ պտուտակ, եւ, որ գլխաւորն է, հասկանում էք այդ փորձերի իմաստը, առանց ուրիշի բացատրութեան, շնորհիւ գործիքների խելացի եւ սրամիտ դասաւորութեան,—գործիքները յաջորդում են իրար աստիճանաբար բարդանալով, այնպէս որ փորձ կատարողը հետզհետէ անցնում է տարրական, ինքն ըստ ինքեան հասկանալի փորձերից աւելի բարդերին, որոնք հասկանալի են դառնում շնորհիւ արդէն կատարված աւելի պարզ փորձերի:

Սակայն «Ուրանիայի» ամենահետաքրքրական մասը կազմում է նրա «Գիտական թատրոնը»:

Այդ թատրոնն էլ կեանք վերարտադրելու համար է շինված, բայց նա վերարտադրում է ոչ թէ մարդկանց, այլ բնութեան կեանքը իր անթիւ հրաշալիքներով: Դերասաններ չը կան: Կայ միայն, եթէ կարելի է այսպէս ասել, մի յուշարար, որ սակայն կարդում է դերերը ոչ դերասանների, այլ հանդիսատեսների համար:

Այդ յուշարարը դասախօսն է, որ բացատրում է ժողովրդին այն, ինչ որ ներկայացվում է բեմի վրա, իսկ բեմի վրա, ինչպէս ասացինք, ներկայացվում է բնութիւնը իր պէս-պէս տեսարաններով, իր բազմակողմանի կեանքով, իր բոլոր արտայայտութիւններով: Մի օր մի դասախօս ծանօթացնում է լսողներին այն կեանքի հետ, որ եռում է օվկիանոսի խորքում, եւ բեմը իր դէկօրացիաներով ներկայացնում է օվկիանոսի խորքը իր բուսական եւ կենդանական բնակչութեամբ: Ուրիշ օրեր խօսվում է լուսնի մասին, էլէքտրական երեւոյթների մասին, տիեզերքի կազմութեան մասին, աստրերկրեայ աշխարհի հրաշալիքների մասին կամ նըկարագրվում են ճանապարհորդութիւններ Աֆրիկայում, Ամերիկայում եւ այլն: Եւ այդ դասախօսութիւն—ներկայացումները, որոնք ուղեկցվում են յաճախ համապատասխան երաժըշտութեամբ, լսում եւ տեսնում է հասարակ ժողովուրդը, փողոցից, նկուղային յարկերից, գործարանական զօրանոցներից, աղքատութեան որջերից եկած ժողովուրդը:

Հանդիսատեսների տեղերը դասաւորված են ամֆիթատրօնի ձեւով, այնպէս, ինչպէս սովորական թատրոններում: Դէկօրացիաները իջեցվում են ջրաճնշական (гидравлическій) գործիքի միջոցով: Էլէքտրականութիւնը հնարաւորութիւն է տալիս ստանալ ուզած ուժգնութեան լոյս եւ գոյների ամեն տեսակ երանգներ: Բեմի վրա յաջորդում են միմեանց հրաշալի պատկերներ եւ բեմի կողքին կանգնած դասախօսը բացատրում է հանդիսատես—լսողներին պատկերի նշանակութիւնը:

Զարմանալի չէ, որ ժողովուրդը չափազանց մեծ սիրով է յաճախում այդպէս կարդացվող դասախօսութիւնները, որոնցից մէկը,—Վիլհէլմ Մէյէրի դասախօսութիւնը «Նախերկրի պատմութեան մասին» («Geschichte der Urwelt»)-երկու հարիւր անգամ է կարդացվել առաջին երկու տարվայ ընթացքում:

Վերջացնելով մեր խօսքը «Ուրանիայի» մասին, յիշենք եւ այն, որ նա բացվել է 1889 թւին՝ մի խումբ բերլինցի ինտելիգէնտների, մասնաւորապէս աստղաբաշխութեան պրոֆէսօր Ֆէրստէրի՝ նախաձեռնութեամբ ու կառավարութեան աջակցութեամբ եւ պատկանում է մի բաժնետիրական (ակցիօնէրական) ընկերութեան, որ հրատարակում է իր յատուկ թերթը—«Himmel und Erde» (Տես «Научное Обозрѣніе», 1900 № 9):

Անցնում ենք Բեռլինի ժողովրդական թատրօնին, որի մասին տեղեկութիւններ վերցնում ենք «С.-Пет.-Вѣд.» լրագրից ու «Міръ Божій» ամսագրից եւ որ փայլուն ապացոյցներից մէկն է, թէ ինչ կարող է անել մի հատիկ մարդու հաւատը եւ եռանդը:

Երբ մի ինը տարի առաջ Բրեսլավլի համալսարանի պրոֆէսօր, «Nord und Süd» ամսագրի խմբագիր եւ դրամատիկական քննադատ դոկտոր Լէվէնֆէլդ, որ յայտնի է նոյնպէս իբրեւ Լեւ Տօլստոյի կենսագրութեան հեղինակ ու գրուածքների թարգմանիչ, սկսեց քարոզել բերլինցիներին ժողովրդական թատրօնի օգուտը եւ այդպիսի թատրօն առանց կառավարչական օժանդակութեան եւ կողմնակի նըպաստների պահելու հնարաւորութիւնը, գրեթէ ամենքը հանդիպեցին այդ քարոզը ուսերի թօթվումով եւ երկմիտ ժպիտով: Բայց Լէվէնֆէլդ յուսահատվողներից չէր եւ երեք տարի անցած՝ բերլինցիք իրագործված տեսան այն, ինչ որ իրանք անիրագործելի երազ, ուտոպիա էին համարում:

Դոկտոր Լէվէնֆէլդի հաշւելով՝ 50 պֆէնիգը (մօտ 25 կոպ.) պէտք է համարել ամենամեծ ծախքը, որ չքաւոր մարդը կարող է իրան թոյլ տալ մի երեկոյի ընթացքում ստանալիք զուարճութեան համար, ուստի նա իր նախահաշւում հետեւեալ գները նշանակեց տեղերի համար—1 մարկ (մօտ կէս րուբլի) ամենալաւ տեղերի, 75 պֆէնիգ (մօտ 38 կոպ.) միջակ տեղերի եւ 50 պֆէնիգ վերջին տեղերի համար (այժմ այդ տեղերը արժեն ընդամենը 25 պֆէնիգ, այսինքն մօտ 12 կոպէկ):

Այնպէս պէտք էր անել, որ տեղերի այդ գներով ժողովրդական թատրօնը պահվէր եւ այնպէս պահվէր, որ ոչնչով յետ չը մնար Բերլինի լաւ թատրօններից: Սակայն նախ եւ առաջ հէնց գործի սկզբնաւորութեան համար

մատծել ժողովրդի մասին, քանի՜ն է աշխատել տարածել ժողովրդի մէջ իրաւաբանական հասկացողութիւններ։ Ոչ ոք, ոչ մի հատ փաստաբան։ Ամէն մէկը փակվել է իր առանձնասենեակում եւ սպասել է, թէ երբ մի գործատէր ներս կը մտնէ ու գործ կառաջարկէ։ Եւ այսօր զարմանում են, որ գիւղացին, արհեստաւորը չեն ճանաչում մասնագէտ փաստաբաններին։ Ինչո՞ւ էք զարմանում։ Ինքներդ էք պատրաստել այդ դրութիւնը։ Փաստաբանական դասակարգը մնացել վերին աստիճանի անպտուղ, անգործ է հանդիսացել մինչեւ այժմ։ Մեր բժիշկները դարերի ընթացքում էլի մի բան արել են, գոնէ կարողացել են հաղորդել մեր ժողովրդին տարրական հասկացողութիւններ բժշկականութեան եւ առողջապահութեան մասին։ Իսկ իրաւաբանները։ Նրանցից ո՞րը կարող է պարծենալ, թէ կարողացել է հասկացնել ժողովրդին օրէնսգիտութեան եւ իրաւունքի տարրական հիմունքները, ո՞րը կարող է ձեռքը սրտին դրած վկայել, թէ իր շնորհիւ հասարակ ժողովուրդը կարողացել է ըմբռնել, թէ ո՞րն է նրա քաղաքացիական իրաւունքը եւ ո՞րն է պարտաւորութիւնը։ Կամ թէ գուցէ մեր փաստաբանները կարծում են, որ իրաւաբանական օգնութիւնը հարկաւոր չէ ժողովրդին, պէտք է թողնել նրան տգէտ ու անհասկացող, որպէս զի գործեր շատ լինեն... Ո՞վ գիտէ, գուցէ այս «իմաստութիւնն» էլ կայ այն անկարողութեան պատճառների մէջ, որին ենթարկված են մեր իրաւաբանները։ Բայց այս դէպքում նրանք գոնէ պիտի հասկանան, որ պարտաճանաչ, քաղաքակրթված ազգերի մէջ իրաւաբանական օգնութիւնն էլ բարեգործութեան մի շատ կարեւոր ճիւղն է կազմում։ «Рус. Вѣд.» լրագիրը նկարագրում է այն իրաւաբանական բիւրօն, որ գոյութիւն ունի Կոպէնհագէնում 15 տարուց ի վեր։ Կազմակերպել եւ պահում են այդ համակրելի հիմնարկութիւնը տեղացի ուսանողները, որոնց ղեկավարում են փորձված իրաւաբաններ։

Ամեն օր հերթապահութիւն են անում հինգ-վեց փաստաբաններ, իսկ դրանցից իւրաքանչիւրին օգնում են մի քանի կանդիդատներ եւ ուսանողներ։ Փաստաբանները տալիս են խորհուրդներ, հրահանգներ, տեղեկութիւններ են հաւաքում. նրանց օգնականները կազմում են խնդրագրեր, զանազան թղթեր։ Կոպենհագենցիները իրաւացի կերպով ասում են, թէ ուսանողները, որոնք պարապում են այդ բիւրօի մէջ, օգուտ են բերում ոչ միայն ուրիշներին, այլ եւ իրանց։ Այդ պարապմունքները նրանց համար լաւ գործնական դպրոց է։ Առաջ բիւրօի գործունէութիւնը սահմանափակված էր միայն ամեն տեսակ տեղեկութիւններ հաւաքելով, գործերը պատրաստելով։ Բայց չորս տարի առաջ բիւրօն համաձայնութիւն կայացրեց մի քանի փաստաբանների հետ, որոնք պատրաստակամութիւն յայտնեցին ձրի վարել գործերը դատարաններում, իսկ այժմ ունի սեփական փաստաբան, որ ռոճիկ է ստանում (տարեկան 1000 րուբլի)։

Հիմնարկութիւնը պահպանվում է նուիրատուութիւնների միջոցով. բիւրօի տարեկան բիւջէտը 2,700 րուբլուց չէ աւելանում։ Ովքե՞ր են դիմում նրա օգնութեան։ Գլխաւորապէս բանուորներ, մանր ծառայողներ, կանայք, որոնց թողել են ամուսինները, արհեստաւորներ, գործակատարներ, արհեստաւորների աշակերտներ։

Ահա ինչեր են անում քաղաքակրթված երկիրներում, ուր հասարակ ժողովուրդը, մեր ժողովրդի հետ համեմատած, դեռ փոքր ի շատէ հասկացող է, գիտէ կարդալ եւ առհասարակ ունի գաղափար իր պարտականութիւնների եւ իրաւունքների մասին։ Մեզանում իրաւաբանական այդպիսի բարեգործութեան մասին այժմ, իհարկէ, մտածել անգամ չէ կարելի։ Բայց կարելի էր սպասել, որ մեր փաստաբանները, բացի իրանց առանձնասենեակից եւ դատարանի դահլիճից, կը ճանաչէին եւ մի այլ տեղ գործելու համար—ժողովուրդը։ Եթէ մութ ու կասկածելի «աբլակատները» այժմ այնքան սարսափելի մրցակից են հանդիսանում, պատճառը այն է, որ նրանք, այնու ամենայնիւ, աւելի մօտ են ժողովրդին, խօսում են նրա հետ, հասկացնում են, բացատրում են։ Մեղաւո՞ր է ժողովուրդը, որ նրանց ետեւից է գնում եւ սովորաբար վախում է այն առանձնասենեակներից, ուր քուրմի պէս նստած են պատենտաւոր փաստաբանները։ Նոյն իսկ ձեր սեփական շահը պահանջում է, պ. պ. փաստաբաններ, մտենալ ժողովրդին, ձեր գիտութիւնից բաժին հանել նրան, խօսել նրա հետ հասկանալի լեզուով, ինչպէս բժիշկը խօսում է դիֆտերիտի եւ թոքախտի մասին։

Փաստաբանների թիւը օրէցօր բազմանում է. գոյութեան հարց է դառնում քրմական դիրքից դուրս գալը։ Ժամանակ է հասկանալ...

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՌՈՃԿԻ ՀԱՐՑԸ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼՈՒՄ

(Նամակ Ալէքսանդրօպօլից)

—

Հայ քահանայի նիւթական վիճակի բարւոքման անհրաժեշտութիւնը վերջին ժամանակներս զբաղեցնում է հասարակութիւնը, որպէս հասունացած հարց, որ կարօտում է իր լուծման։ Եւ, իրաւ, նա ներկայումս ծանրացած է մեր խղճի վրայ։ Պէտք է հաշտվել իրողութեան հետ եւ համոզվել, որ քահանաների նիւթական անապահով վիճակը բարելաւելով, մենք լուծած կը լինենք քահանայական մեծ հարցի մէկ կարեւոր մասը։ Ցաւալին այն է սակայն, որ այս խնդիրն ունի իր չափազանց բարդ կողմերը եւ մենք, գոնէ Ալէքսանդրօպօլի մէջ, սրա բարեյաջող լուծմանը թերահաւատութեամբ ենք վերաբերվում։

Չը չօշափելով նորից այն տարրական ճշմարտութիւնը, որ քահանային պէտք է ապահովացնել, հանել մուրացկանի դրութիւնից, մենք ուզում ենք շեշտել, որ այդ հարցը բազմակողմանի քննութեան է կարօտ։ Ցանկալի էր, որ նա նախ անցնէր մամուլի բովից եւ դուրս գար այնտեղից զտված եւ կերտված այնպիսի մի եղանակով, որը կարողանար միանգամայն ծառայել իբրեւ նախագիծ եւ կամ հրահանգ հայաբնակ բոլոր տեղերի—թէ քաղաքների եւ թէ աւանների ու գիւղերի համար։ Այլապէս ո՞ւր կը տանէին մեզ առանձին-առանձին կազմած եկեղեցական կանոնադրութիւնները, ծրագիրները։ Աչքի առաջ ունենալով խնդրի այդ ընդհանուր եւ միակերպ լուծման անհրաժեշտութիւնը, մենք հանդէս ենք բերում մի քանի հարցեր, որոնք թռուցիկ կերպով շօշափվեցին նոյեմբերի 5-ին մեր քաղաքում տեղի ունեցած մէկ ժողովի մէջ, որը հրաւիրված էր յաջորդարան՝ յատկապէս այդ մասին խորհելու եւ քննադատելու բարեփոխման նախնական այն ծրագիրը, որը խնամքով եւ հոգատարութեամբ պատրաստել էր մեր փոխանորդ Մատթէոս վարդապետը մի մասնաժողովի օժանդակութեամբ։

Նախ ասենք, որ այդ ծրագրի էական կէտերը հետեւեալներն են. 1) հիմնել եկեղեցական խորհուրդ կամ տնօրէն-մասնաժողով, տալով նրան ղեկավարվելու յատուկ կանոնադրութիւն. 2) հիմնել եկեղեցական դրամարկղ, քաղաքիս բոլոր եկեղեցիները միացնելով եւ ընդունել այդ դրամարկղի մէջ բոլոր այն եկամուտները, որոնք ստացվելու են ծխականներից. 3) նշանակել ռոճիկներ քահանայական դասակարգին, համեմատ նրանց աւագութեան. 4) բաժանել ժողովուրդը դասակարգերի եւ սահմանել համեմատական տուրքեր եկեղեցական ամեն մի խորհրդի եւ արարողութեան համար առանձին (մկրտութիւն, թաղում, պսակադրութիւն եւ այլն)։

Ահա այս ծրագրից բերած ու մեր ժողովում ծագած այն կարեւոր հարցերը, որ մենք դնում ենք այստեղ նոյնութեամբ, առաջարկելով նրանց ընդհանուրի բարեհաճ ուշադրութեան։

Ն ա խ ա գ ա հ. Ես կարծում եմ, որ տուրքերը լինելու են պարտադիր, այնպէս որ ծխականը դիմում է մասնաժողովին, վճարում է նախապէս սահմանված դասակարգային իր տուրքը, ստանում է վաւերաթուղթ, որ այս ինչ կամ այն ինչ արարողութիւնը նա ընդունելու արտօնված է, եւ միայն այդ ժամանակ քահանան իրաւունք կունենայ կատարել խնդրած արարողութիւնը։ Այլապէս անհնարին է հաւաքել տուրքերը, եւ եթէ մի հնար կայ ուրիշ կերպ վարվելու, դուք ասացէք։

Ժ ո ղ ո վ ա կ ա ն ն ե ր ի ց մ է կ ը. Հայր նախագահ, ամեն ինչ ծրագրված է նպատակայարմար կերպով, միայն թէ այդ բանը պիտի ասել թէ՝ նախ վճարիր եւ ապա ննջեցեալդ թաղենք,—դա մի քիչ սառը բան է եւ նոյն իսկ ամօթաբեր...

Մ ի ո ւ ր ի շ ծ խ ա կ ա ն. Ինչո՞ւ, ընդհակառակը, ամօթաբեր այստեղ ոչինչ չը կայ. այժմ ո՞վ չէ վճարում թաղման արարողութեան համար աւելի՝ քան սրանից յետոյ պահանջվելու է, ինչ կայ որ, կը սովորեն եւ կընտելանան քիչ-քիչ։ Իսկ միջոց չունեցողից հասանելիքը կը յետաձգվի մի առժամանակ, նրան դիւրութիւն տալու համար, ի հարկէ, երբ գրաւոր կը պարտաւորվի վճարման համար, որոշված եղանակով։ Էլ աւելի աղքատի համար օրէնքը կը կատարվի ձրիապէս։

Ժ ո ղ ո վ ա կ ա ն. Իսկ ի՞նչ կանէիք այն դէպքում, երբ դիցուք ես միջոց ունեմ վճարելու, բայց յամառում եմ եւ չեմ ցանկանում վճարել, արհամարհելով նոյն իսկ սահմանված կարգերն ու կանոնադրութիւնները. արդեօք ննջեցեալս անթաղ կը թողնէիք։

Մ ի ւ ս ը. Ի հարկէ, երբ յամառում էք, ննջեցեալն էլ կը մնայ. նախ վճարիր, ապա եւ ստացիր... ինչպէս որ ընտելացել ենք պսակադրամի հետ։

Ժ ո ղ ո վ ա կ ա ն. Իսկ ո՞ւր կը տանէր մեզ դրա հետեւանքը. ննջեցեալը կը մնար անթաղ, գործին կը միջամտէր ոստիկանութիւնը, նոյն իսկ եւ բարձր կառավարութիւնը. միւս կողմից ամօթանքը...

Մ ի ո ւ ր ի շ ը.- Ոչ, ես չեմ կարող համոզվել, որ դա հնարաւոր եւ գործնական մի միջոց լինի. խայտառակութիւն է, նոյն իսկ լրագիրները կը գրեն. ամօթ է...

Ն ա խ ա գ ա հ. Լրագրութեան հաղորդողը ինքը կը խայտառակվի, որովհետեւ մեր կատարած գործը մի ցանկալի բարեփոխութիւն է, որ պիտի տանէ դէպի ակնկալված ապագան. ապա ինչպէս անենք, երբ անվերջ գանգատվում էք, թէ մեր քահանաները իրանց կոչման բարձրութեան վրա չեն կանգնած, չէ՞ որ մեղաւորը ժողովուրդն է, որ դրել է նրանց մուրացկանի պայմանների մէջ. եւ հիմա այս մեր կազմած ծրագիրը արմատախիլ պիտի անէ չարիքի իսկական արմատը, միայն թէ մնում է որոշել՝ ինչ կերպ ժողովել տուրքերը ժողովրդից. պէ՞տք է ուրեմն ընդունել պարտադիր սկզբունքը, թէ մի այլ միջոց կը գտնէիք։

Ժ ո ղ ո վ ա կ ա ն. Հայր նախագահ, ես կարծում եմ, որ պարտադիր սկզբունքը կը հակասէր Հայաստանեայց եկեղեցու եւ նոյն իսկ աւետարանի ոգուն, որովհետեւ այնտեղ քահանաներին արգելվում է ստացած շնորհը—

հարկաւոր էր գտնել 150,000 մարկ (մօտ 75,000 րուբլի)։

Դոկտոր Լէվէնֆէլդ կարողացաւ ձեռք բերել այնպիսի ազդեցիկ մարդկանց աջակցութիւնը, ինչպէս են դոկտոր Մաքս Իորդան, դոկտոր Կիստէր եւ պրոֆէսոր Ֆէրստէր («Ուրանիայի» հիմնադիրը), եւ նրանց հետ միասին կազմեց մի բաժնետիրական ընկերութիւն «ժողովրդական թատրօնը» գլուխ բերելու եւ առաջ տանելու համար։ Այդ ընկերութեան բաժնեթղթերը տարածելու համար, 1893 թւի յունիս ամսին, Լէվէնֆէլդ դիմեց շրջաբերական խնդրերքով բերլինցիներին։ Չը նայելով այն հանգամանքին, որ այդ խնդիրքին ստորագրել էին Բերլինի ամենից աչքի ընկնող գործիչներ, որոնք յայտնում էին, որ ժողովրդական թատրօնը չէ ծառայելու իբր միջոց որ եւ է կրօնական կամ քաղաքական պրոպագանդայի եւ գերադասութիւն չէ տալու ոչ մի գրական ուղղութեան, երկու հազար հարուստներից, որոնց ուղղված էր դիմումը, պատասխանեցին միայն ութսուն հոգի, այն էլ մեծ մասը բացասօրէն։ Այդպիսով հնար եղաւ հաւաքել միայն 40,000 մարկ։ Մի 60,000 մարկ էլ հաւաքվեց խնամակալներից,—պրոֆէսորներից, արուեստագէտներից, գրողներից եւ այլն։ Մնացած 50,000-ը անհնար եղաւ ճարել։ Կամայ-ակամայ պէտք էր սկսել գործը ենթադրվածից պակաս գումարով։

1893 թ. դեկտեմբեր ամսին ժողովրդական թատրօնի բաժնետիրական ընկերութիւնը վերջնականապէս կազմակերպվեց եւ վերատեսուչ ընտրվեցին Լէվէնֆէլդ ու Կիստէր, որոնց տրվեց գործողութեան կատարեալ ազատութիւն։ Բացի վերատեսուչներից ընտրվեց եւ վերատեսչից մասնաժողով բաղկացած մի քանի անձերից, որոնց թւում գտնվում էր եւ յայտնի թատերագիր Հէրման Զուդերման։

Ժողովրդական թատրօնի համար վարձվեց Շիլլերեան թատրօնը, որ գտնվում է քաղաքի կենտրոնում եւ որի վարձն է մօտ 60,000 մարկ տարեկան, լուսաւորութիւնը եւ վառելիքը նստում է տարին 12,000 մարկ, դերասանների ու ծառայողների ռոճիկը եւ դեկորացիաների եւ այլն ծախքը հասնում է 252,000 մարկի, այնպէս որ տարեկան ծախս է պահանջվում մօտ 324,000 մարկ (մօտ 160,000 րուբլի)։ Թատրօնում կայ 1,200 տեղ, որոնց ամբողջ մուտքը, Լէվէնֆէլդի նշանակած գներով, կանէր 900 մարկ։ Այդպիսով թատրօնը պէտք է տարին 360 անգամ ամբողջապէս լի լինէր, որպէս զի կարելի լինէր ծայրը ծայրին հասցնել։ Տարին 360 երեկոյ ներկայացում տալ կարելի էր. այդպէս էլ որոշեցին։ Որոշեցին բացի այդ տալ ցերեկվան ներկայացումներ ամեն չորեքշաբթի ու կիրակի օրերը եւ բոլոր տոմսակները այդ ներկայացումների համար ծախել 50-ական պֆէնիգ, որով կարող էր կազմվել տարեկան 62,400 մարկ զուտ արդիւնք, եթէ թատրօնը լի լինէր ամեն անգամ։

Ինչպէս տեսնում էք, ամեն բան կախված էր նրանից, որ թատրօնը միշտ լի լինէր։ Ի՞նչպէս անել այդ։ Ինչքան էլ դուր գար թատրօնը ժողովրդին, մուտքը կարող էր անհաւասար լինել—երբեմն ցանկացողներից շատերը պէտք է տոմսակ չը գտնէին, մինչդեռ ուրիշ օրեր տոմսակներից շատերը պէտք է մնային չը ծախված։ Պէտք էր միջոց գտնել դրա դէմ, եւ դոկտոր Լէվէնֆէլդ գտաւ այդ միջոցը։ Ահա ինչպէս։

Նա յարաբերութեան մէջ մտաւ բանուորական կլուբների, ընկերութիւնների եւ առհասարակ ոչ քաղաքական ֆէրայնների հետ եւ կազմակերպեց մի շարք դասախօսութիւններ դրամայի մասին եւ նրա ազդեցութեան մասին ժողովրդի կեանքի ու առաջադիմութեան վրայ։ Այդ դասախօսութիւնների հետեւանքն եղաւ մի նոր երեւոյթ,—կազմվեց «Թատրօնական ընկերակցութիւն», որի անդամներից ամեն մէկը պարտաւորվում էր ամիսը գոնէ երկու անգամ յաճախել Շիլլերեան թատրօնը կամ, յամենայն դէպս, վճարել ամսական երկու տոմսակի գին։ Թատրօնական ընկերակցութեան անդամ դառնալու համար պէտք է առնել առնուազն 6 տոմսակ։ Տոմսակները թատրօնական ընկերակցութեան անդամներին ծախվում են որոշ գինով, այնպէս որ էժան տեղերի 6 տոմսակը արժէ ընդամենը $1^1/_2$ մարկ (մօտ 75 կոպ.)։ Վճարել կարելի է մաս մաս եւ տոմսակները կարելի է տալ կամ ծախել ուրիշներին։ Միասին ծախվում են այնպիսի ներկայացումների տոմսակներ, որոնց արանքում անցնում է երկու շաբաթվայ ժամանակամիջոց։

Այդ նորատեսակ աբօնէմէնտի միտքը մեծ աջողութիւն ունեցաւ։ Վեց հազար հոգի անդամ գրվեցին թատրօնական ընկերակցութեան եւ շուտով Շիլլերեան թատրօնը ապահովեցրեց իրան 400 յաճախողներով իւրաքանչիւր ներկայացման համար։

Դերասանները ստանում են ամենաշատը 8,000 մարկ (4,000 րուբլի) եւ ամենաքիչը՝ 1,000 մարկ տարեկան։ Զգեստները վարչութեան հաշուին են։ Բոլոր դերասանները տարին արձակուրդ են ստանում եւ հանգստանում երկ-երկու ամիս։ Այդ պայմաններով չէր կարելի ի հարկէ հռչակաւոր տաղանդներ հրաւիրել, բայց լաւ խումբ պահել հնարաւոր էր։

1894 թ. օգոստոսի 30-ին վերջապէս բացվեց ժողովրդական թատրօնը։ Խաղում էին Շիլլերի «Աւազակները»։ Աջողութիւնը ամեն կողմից կատարեալ էր։ Թերահաւատ թշնամները յաղթված էին։

Թատրօնի ղեկավարները պիէսների ընտրութեան մէջ առաջնորդվում են հետեւեալ սկզբունքով—«Ամեն ինչ, որ գեղեցիկ ձեւով արտայայտում է ազնիւ մտքեր, ընդունելի է ժողովրդական թատրօնի համար»։ Այդ տեսակէտով՝ նրանք տալիս են Շեքսպիրի, Շիլլէրի, Սոֆոկլի, Իբսէնի, Գեօթէի, Կալդերօնի եւ ուրիշ կլասսիկների երկերի հետ եւ աւելի մանր թատերագիրների գրուածքներ։

Առաջին երկու տարին թատրօնը վնաս չէր ունենում, սակայն շահ էլ չէր ստանում, բայց այժմ բաժնետէրերը արդէն ստանում են 5% շահաբաժին (դիվիդէնդ), որ շահաբաժնի ամենամեծ չափն է ըստ կանոնադրութեան,—մնացած շահը գործ է դրվում թատրօնի բարւոքման վրայ։ Թատրօնի նիւթականը այժմ այնքան լաւ է, որ ղեկավարները կարողանում են նշանակել երբեմն եւ ձրի ներկայացումներ։ Ժամանակ առ ժամանակ, չորեքշաբթի օրերին, նրանք հրաւիրում են ցերեկվայ ներկայացումներին 1,200 երեխաներ աշակերտներից։

Շնորհիւ «Թատրօնական ընկերակցութեան» կազմակերպութեան՝ միեւնոյն հանդիսատեսները միեւնոյն օրերը գրաւում են միեւնոյն տեղերը, եւ թատրօնը այդպիսով ստանում է մի տեսակ կլուբի բնաւորութիւն, ուր մշտական յաճախողները ծանօթանում են իրար հետ եւ մօտենում միմեանց։

Թատրօնը յաճախում են ամեն տեսակ մարդիկ։ Ալեզարդ պրոֆէսոր, մանր աստիճանաւոր, կոկիկ գործակատար, բիրտ բանուոր, ժողովրդական դպրոցի ուսուցչուհի, աղախին ու խոհարարուհի նստում են կողք կողքի։

Եւ թատրօնը ծառայում է իր բուն նպատակին եւ լիաձեռն ցանում է բարիի, գեղեցիկի ու ճշմարտի սերմեր այնպիսի բարեբեր հողի մէջ, ինչպիսին է ժողովրդի կուսական հոգին։

Տ. Ց.

երկնային պարգեւը—որ է՝ արարողութիւնները եւ խորհուրդները ծախել դրամով, քանի որ պատուիրված է՝ «ձրի առած էք, ձրի տուեցէք». եւ եթէ եկեղեցու մէջ կայ մի վսեմութիւն եւ վեհութիւն, այս իսկ սկզբունքն է, որի վրա եւ նախնական ժամանակներից ի վեր սուրբ հայրերի կողմից սահմանված է տուրքի կամաւորը եւ բացասված է պարտադիրը.

Ն ա խ ա գ ա հ.—Չեմ կարծում, որ այդպէս լինի:

Ժ ո ղ ո վ ա կ ա ն.—Հայր նախագահ, երբ հարցը միմիայն վերաբերում է ծխազուրկ քահանաների վիճակի բարեփոխութեան, արդեօք չէր կարելի հետեւել ծխաբաժանութեան սկզբունքին, այսինքն բաժանել քահանաների մէջ ծխերը հաւասարապէս, եւ երբ մի քիչ էլ կըրճատէինք քահանաների թիւը, մենք միանգամայն ազատված կը լինէինք զանազան անախորժութիւններից, որ կարող են առաջացնել ինչ-ինչ ծրագիրներ եւ կանոնադրութիւններ:

Ն ա խ ա գ ա հ—Այդ միջոցը կը մնար նոյնը, ինչ կայ այժմ, եւ մենք չէինք ազատվի այն անախորժ տեսարաններից, որոնց հանդիսատես ենք ամեն մի քայլափոխում. մեզ անհրաժեշտ է անպայման կերպով ազատվել, գիցուք, գանձանակներ եւ թարախներ շրջեցնելուց, տները եւ խանութները նշխարներ վաճառելուց, մի խօսքով այն ամենից, ինչից չարունակ գանգատվում ենք ամենքս:

Ժ ո ղ ո վ ա կ ա ն.—Ասենք այդ սովորութիւնները կարելի է վերացնել եւ այն դէպ- [illegible]

[illegible]

Թ. Զաքարեան

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ

—

Նոյեմբերի 16-ին

[illegible]

կազմակերպվեց, եւ սկսվեց նրա կանոնաւոր գործունէութիւնը:

Այդ օրը գաւառապետ Զիսսերման քաղաքացիներից եւ ծառայողներից քաղաքային դպրոց էր հրաւիրել մօտ 80 մարդ, որոնցից ժողովվեցին 50 հոգի: Սկզբից պ. Սորօկին մի ճառ կարդաց աղքատ եւ ուսումնածարաւ աշակերտների դրութեան եւ ապագայ ընկերութեան նպատակների եւ նշանակութեան մասին, որը ռուսերէն չիմացողների համար թարգմանեց ուսուցիչ Զ. Տէր-Գրիգորեան: Ապա կարդացվեց ընկերութեան հաստատված կանոնադրութիւնը, որից յետոյ ներկայ եղողները հրաւիրվեցին անդամ գրվելու. բոլոր ներկայ եղողները անդամ գրվեցին—4 հոգի՝ մշտական պատուաւոր անդամ—50 րուբլի միանուագ վճարով, 29 հոգի պատուաւոր անդամ—5 րուբլի տարեկան վճարով, եւ 17 հոգի՝ իսկական անդամ—3 րուբլի տարեկան վճարով: Անդամների գրվելուց յետոյ գաւառապետ Զիսսերման ընկերութիւնը բացված յայտարարեց եւ առաջարկեց, որ այդ ընդհանուր ժողովի համար նախագահ ընտրեն, որ կարելի լինի վարչութեան անդամների եւ փոխ-անդամների ընտրութեամբ զբաղվել: Ժողովը ընդհանուր ձայնատւութեամբ նախագահ ընտրեց պ. Զիսսերմանին, բայց ուշ լինելու պատճառով՝ վարչութեան կազմակերպութիւնը յետաձգվեց նոյեմբերի 14-ին.

Այդ օրը ժողովվել էին 37 անդամներ: Սկզբից ռուս քահանան՝ ընկերութեան բացվելու առիթով՝ մաղթանք կատարեց: Ապա տեղի ունեցաւ վարչութեան վեց անդամների եւ վեց փոխանդամների ընտրութիւնը: Գաղտնի քուէարկութեամբ եւ ձայների մեծամասնութեամբ վարչութեան անդամ ընտրվեցին—գաւառապետ Լ. Զիսսերման. բժ. Ալ. Սարգսեան, քաղաքային աւագ Ս. Գրիգորեան, գաւառական գանձապահ Ի. Լազարեվ, ուսուցիչ Զ. Տէր-Գրիգորեան եւ պ. Թ. Մերկելեան: Քաղաքային դպրոցի տեսուչ պ. Սորօկին, կանոնադրութեան համաձայն, ի պաշտօնէ պէտք է լինի վարչութեան անդամ: Ընդհանուր ժողովի փակվելուց յետոյ՝ տեղի ունեցաւ նորակազմ վարչութեան առաջին նիստը:

Այդ նորաբաց ընկերութիւնը, որի սկիզբը մենք ողջունում եւ աջող գործունէութիւն ենք ցանկանում, իր խնամքի տակ կառնէ քաղաքային դպրոցի չքաւոր աշակերտներին՝ չոր, ոտնաման, դասական պիտոյքներ, ուսումնավարձ եւ սնունդ տալով նրանց, իսկ ապագայում մտադիր է թոյլտւութիւն խնդրել, որ այստեղի մնացած ուսումնարանների չքաւոր աշակերտներին էլ օգնէ:

Սալլիւմեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Երէկ, նոյեմբերի 22-ին, Նորին Կայսերական Բարձրութիւն Թագաժառանգ եւ Մեծ Իշխան Միխայիլ Ալէքսանդրովիչի ծննդեան եւ անուանակոչութեան տօնի օրը, Ալէքսանդրո-Նէվսկու տաճարում հանդիսաւոր պատարագ մատուցվեց եւ մաղթանք կատարվեց: Տաճարում ներկայ էին Կովկասի կառավարչապետ իշխան Գ. Ս. Գօլիցին, բոլոր գեներալները, պաշտօնատար անձինք եւ բազմաթիւ ժողովուրդ: Քաղաքը առաւօտից զարդարված էր դրօշակներով, իսկ երեկոյեան լուսավառութիւն կար:

—

Մեզ հաղորդում են, որ առաջիկայ 1901 թւականին, ամառը, Անդրկովկասում տեղի կունենան հնագիտական հետազօտութիւններ, մասնագէտների ղեկավարութեամբ: Հետազօտութիւնների նպատակը կը լինի ոչ միայն աւելացնել հնագիտական ժողովածուների քանակը, այլ եւ պարզել նրանց աշխարհագրական դասաւորութիւնը մեր երկրի մէջ: Այդ հետազօտութիւնների աւելի ընդարձակ եւ ճոխ կազմակերպութեան արգելք է հանդիսանում դրամական միջոցների պակասութիւնը: Եղած միջոցներից կարելի է լինում յատկացնել գումարներ այս ու այն տեղի ուսումնասիրութեան համար միայն մի յայտնի չափով, ուստի եւ մանրամասն հետազօտութիւնները ձգձգվում են երկար տարիներով:

—

Խմբագրութեան մէջ շարունակում են ստացվել ցաւակցութեան արտայայտութիւններ Խորէն եպիսկոպոս Ստեփանէի մահվան առիթով. այսպէս, ստացվել են հեռագիր Պետերբուրգի հայ ուսանողութիւնից եւ Նամակներ Գանձակից, Ղուբայից, Մօզդօկից, Թելաւից, Սիմֆերոպոլից, Վլադիկավկազից եւ Շամախուց: Այդ բոլոր քաղաքներումն էլ հոգեհանգիստներ են կատարվել հանգուցեալի համար խուռն բազմութեան ներկայութեամբ:

—

Մի խումբ ֆրանսիացի տուրիստներ դիմել են Պետերբուրգի ֆրանսիական դեսպանին՝ խնդրելով միջնորդել, որ ռուսական կառավարութիւնը թոյլ տայ նրանց առաջիկայ գարնան ժամանակ գիտնական նպատակով այցելել Անդրկասպեան երկիրը եւ Թուրքեստան: Բոլոր տուրիստները 30 հոգի են. նրանց մէջ կան յայտնի հնագէտներ:

—

Շուտով Պետերբուրգ կը գայ Բրեսլաւլի համալսարանի պրօֆէսօր Աուհագէն, որին գերմանական կառավարութիւնը յանձնարարել է ուսումնասիրել գաղթականական հարցը Ռուսաստանում:

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են նոյեմբերի 19-ից. «Երկու օր է, որ Կաթողիկոսը Երեւանումն է»:

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են նոյեմբերի 19-ից. «Այսօր քաղաքային ժողովարանում այս սեզօնում առաջին անգամ սիրողների խումբը, յօգուտ երկու չքաւոր ընտանիքների, ներկայացնելու է Տէր-Գրիգորեանի «Բարեգործութեան դիմակի տակ» պիէսը: Իսկ եկող նոյեմբերի 26-ին նոյն ժողովարանում լինելու է պարահանդէս յօգուտ թեմական դպրոցի չքաւոր աշակերտների»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Ֆրանսիական հանրապետութեան նախագահ Լուբէի կողմից Կրիւգէրին ցոյց տուած ընդունելութեան մասին «Temps» լրագիրը հաղորդում է հետեւեալը. «Կրիւգէր շնորհակալութիւն յայտնեց նախագահին այն ջերմ համակրանքի համար, որով դիմաւորեցին նրան Ֆրանսիայում, եւ դատապարտելով խօսեց անարդար պատերազմի մասին, որ «ազատամիտ» ազգը սկսեց իր անկախութիւնը պահպանել ցանկացող փոքրիկ ժողովրդի դէմ: Ապա Կրիւգէր խօսեց պատերազմի սարսափների մասին եւ ասաց, որ մարդասիրական պահանջները պահպանվում էին միայն բօէրների եւ ոչ անգլիացիների կողմից: Երբ թարգմանը հաղորդեց Լուբէին Կրիւգէրի ճառի այդ մասը, ֆրանսիական նախագահը ընդհատեց նրան եւ ասաց. «Պատերազմը միշտ էլ լի է սարսափներով»: Կրիւգէր պատասխանեց, որ նա շատ լաւ հասկանում է իր ձեռնարկած գործի դժուարութիւնը, եւ առանձին մեծ յոյսեր չէ դնում մարդկային օգնութեան վրա, բայց կարծում է, որ Աստուած ինքը չի թողնի նրանց, որոնք կռիւ են մղում արդար գործի համար: Լուբէ զգացվեց այդ խօսքերից: Նա յայտնեց, որ բօէրների դժբաղդութիւնը խորին կերպով յուզում է նրան եւ որ նրանք կարող են մխիթարութիւն գտնել ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհի համակրանքի եւ զարմանքի մէջ:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

22 Նոյեմբերի

ԼԻՎԱԴԻԱ, 22 նոյեմբերի, առաւօտեան 11 ժամին: Թագաւոր Կայսրը անցեալ օր ու գիշերը շատ լաւ անցկացրեց: Երեկոյեան տաքութիւնը 37 էր, զարկերակը 78. Այսօր առաւօտ 36,1 էր, զարկերակը 68. Առողջանալու շրջանը ընդհանրապէս կանոնաւոր ընթացք ունի: Լէյբ-վիրաբոյժ Գիրշ. պատուաւոր լէյբ-բժիշկ Պօպօվ. բժիշկ Տիխոնով:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Թագուհի Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդորովնա Մեծ Իշխանուհի Օլգա Ալէքսանդրովնայի հետ նոյեմբերի 21-ին ժամանեց Գատչինօ:

Նարվայի մօտ արձանի օծմանը, Նարվեան կուի երկուհարիւրամեակի առիթով Թագաւոր Կայսրից ստացված է հետեւեալ հեռագիրը. «Ուրախ եմ արձանի օծմանը, որ կանգնեցրած է ի պատիւ Նարվեան կուի մէջ սպանվածների նրա երկուհարիւրամեայ տարեդարձի օրը: Չեմ կասկածում, որ Պետրօվսկայա բրիգադայի եւ ռմբաձիգ րօտայի փառապանծ գնդերի սերունդները միշտ հաւատարիմ կը մնան իրանց փառաւոր նախահայրերի աւանդներին»:

Նոյեմբերի 21-ին, ցերեկվայ 1 ժամին, վախճանվեց յայտնի գրող Շէլլէր-Միխայլօվ:

ՀՌՈՄ: Յունական Գէօրգի արքայորդին հրաժեշտի այցելութիւն գործեց Թագաւորին եւ երեկոյեան ճաշեց ռուսաց դեսպանատան մէջ: Վաղը արքայորդին Բրինդիզի վրայով գնում է Կորֆու:

ԼՕՆԴՕՆ: Կիտչեներ հաղորդում է Բլումֆօնտէնից, թէ Նոկսի հրամանատարութեան տակ գտնվող հեծեալների զօրաբաժինը այսօր ամբողջ օրը կռւում էր բօէրների դէմ Գօլդէսկօպի մօտ, Բետուլիայից երեք մղոն դէպի հիւսիս, Սմիտֆելդի ճանապարհի վրա: Բօէրները, որոնք իրանց հետ ունէին մեծ սայլախումբ, ստիպված էին նահանջել: Անգլիացիները շարունակում էին հալածել նրանց ընդհարումներից յետոյ, որոնց ժամանակ գերի առնվեցին 30 բօէրներ եւ գրաւվեցին քիչ քանակութեամբ անասուններ: Սէտըլ հասաւ Եգէրսֆօնտէն: Պէդժէտ յետ մղեց թշնամուն Լէվֆօնտէյնի մօտ: Կօմատիպօրտում գտնվող զօրքերի առողջական դրութիւնը բարւոքվում է:

ԴՈՒՐԲԱՆ: Մի զօրաբաժին, որ բաղկացած էր 50 լաւ սպառազինված բօէրներից, յանկարծակի երեւաց մի աւանում, որ գտնվում է Լէդի-Սմիտի մօտ եւ կողոպտեց նրան: Կողոպտումից փախած մի անձն երէկ եկաւ Լէդի-Սմիտ եւ հաղորդեց, որ էլի մի այդպիսի զօրաբաժին երեւացել է մօտակայ տեղում:

ՆՈՐ ԲՈՒԽԱՐԱ: Նոյեմբերի 20-ին միջինասիական երկաթուղու կայարանից դէպի Բուխարա քաղաքը տանող ճիւղի վրա վերջացրին գլխաւոր ճանապարհի շինուածքը:

ՏԵԱՆՁԻՆ: Պաօտինֆուից դէպի արեւմուտք գերմանացիները, յարձակման ենթարկվելով 2,500 «Մեծ բռունցքների» կողմից, կորուստ ունեցան—20 հոգի սպանված եւ բազմաթիւ վիրաւորվածներ:

ԲԵՐԼԻՆ: Վոլֆերգէէ հաղորդում է Պէկինից, որ կանոնաւոր զօրքերի մի զօրեղ զօրաբաժին գեներալի հրամանատարութեան տակ կանգնած է Ցզեանի մօտ, Տեանձինից 95 կիլօմէտր դէպի հարաւ. Նրա դէմ Տեանձինից ուղարկվեց երկու զօրաբաժին, գնդապետ Րօրշէյդտի եւ մայօր Ֆալկէնգայնի հրամանատարութեան ներքոյ, Կայսերական ջրանցքի երկու կողմը:

ԿԱՊՇՏԱԴՏ: Րօբերտսի կեանքի դէմ փորձ անելու մէջ կասկածված եւ Իօհաննէսբուրգում ձերբակալված տասն եւ մէկ անձինք արտաքսման կաքսրվեն որովհետեւ եղած ապացոյցները անբաւարար են դատաստանական գործ սկսելու համար: Ռումբերը չը գտնվեցին: Ձերբակալվածները իտալացիներ են:

ԳԷՏԷԲՕՐԳ: Գէտէբօրգեան գիտութիւնների ընկերութիւնը իր անդամ ընտրեց Լէվ Նիկօլայեվիչ Տօլստօյին:

ՇԱՆԳՀԱՅ: Այստեղի հիւպատոսները միաձայն որոշեցին սառեցնել զէնքի ներմուծման արգելքը, այնպէս որ իրանց պետութիւնների հպատակ եւրօպացիներին արգելված է նոյնպէս զէնք ներմուծել, նոյնպէս եւ զէնք պատրաստելու համար նիւթեր եւ պաշարներ: Եապօնական հիւպատոսը հաղորդում է, որ նրա կառավարութիւնը հրամայել է իրան յետաձգել վերոյիշեալ որոշման կատարումը:

ՊԵԿԻՆ: Բոլոր դեսպանները ստացան իրանց կառավարութիւններից հաղորդագրութիւններ միացեալ յայտագրի վերաբերմամբ: Վաղը դեսպանները կը ժողովվեն նիստի: Դեսպանները գաղտնիք են պահում, այնու ամենայնիւ բաւականաչափ տեղեկութիւններ կան կառավարութիւնների կողմից տեղի ունեցած առարկութիւնների մասին, որոնք հարկադրում են կասկածել, թէ վաղվայ նիստը կարող է բաւարար հետեւանքներ ունենալ: Ցին եւ Լի-Խունգ-Ջանգ յայտնում են, թէ պետութիւնների պահանջների մասին նրանք իմացել են, որ Չինաստանը անպայման ցանկանում է խաղաղութիւն, որ համապատասխան լինէր պետութեան արժանապատուութեան եւ անկախութեանը, բայց որքան երկար ժամանակ օտարերկրեայ բազմաթիւ զօրքեր գրաւեն Չժիլիի նահանգը, այնքան աւելի դժուար կը լինի լուծել հարցը: Միսիօնարները եւ ուրիշ անձինք, որոնք ներկայ են եղել դեսպանատների պաշարմանը, հակառակ են որ եւ է զիջողութեան եւ առանձնապէս պնդում են այն բանի վրա, որ անկարգութիւնների համար պատասխանատու բարձրաստիճան պաշտօնեաները մահվան պատժի ենթարկվեն: Բացի սրանից, նրանց կարծիքով, Չինաստանում պէտք է մնայ բաւականաչափ ուժեղ զօրք, որպէս զի ապահովվի կարգի պահպանումը, հակառակ դէպքում նոր անկարգութիւնների ծագումը անխուսափելի կը լինի:

ԿԱՊՇՏԱԴ: Որովհետեւ հակաբրիտանական շարժումը եռանդով շարունակվում է, ուստի բոլոր հաւատարիմ քաղաքացիները յոյս ունեն, որ ձեռք կառնվեն ազդու միջոցներ՝ Կապի գաղթականութեան մէջ եղբայրասպան պատերազմի սարսափների առաջն առնելու համար:

ՏԵԱՆՁԻՆ: Պաօտինֆուում միսիօնէրների դէմ կատարված խժդժութիւնների գլխաւոր

յանցագործ Տանժէնիւսեանին բերեցին այստեղ եւ անցկացրին փողոցներով քաղաքիթիւ գերմանացի պահապանների ուղեկցութեամբ։ Նրան կը յանձնեն ժամանակաւոր կառավարութեան՝ մահվան պատժի ենթարկելու համար։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ։ Մակ-Կինլէյի յայտարարութիւնը կոնգրեսին շատ ժամանակով է խօսում չինական հարցի մասին։ Չինական հարցը չը լուծած, յարաբերութիւնները ուրիշ պետութիւնների հետ բաւարար են։ Ցայտարարութիւնը գովում է հարաւային փոխարքաների օրինապահ վարմունքը եւ նաւերի հրամանատարների ու հիւպատոսների համեստ ... Նա յիշեցնում է 1900 թւի յուլիսի 20-ի ամերիկական շրջաբերականը, որի մէջ պարզած է Ամերիկայի քաղաքականութիւնը. այդ քաղաքականութիւնը կայանում է օտար պետութիւնների իրաւունքները ... Ամերիկան ընդունել է ... Նա այդ համարում է ... թիւն Չինաստանի կողմից կարող է համարվել ... Ցայտարարութիւնը ասում է, որ յարաբերութիւնները Ֆրանսիայի հետ բարեկամական են, Գերմանիայի հետ բարեկամական, իսկ Ռուսաստանի հետ անընդհատ բարեկամական։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ժամերը Պետերբուրգի հաշւով)
տարբերութիւնը 58 րոպէ։

	№ 5 գնացքը:	№ 3 գնացքը.
Բագուից դուրս է գալիս	ցեր. 3 ժ. 5 ր.	գիշ. 11 ժ. 15 ր.
Թիֆլիս է հասնում	առ. 8 » 23 »	եր. 5 » 35 »
Թիֆլիսից դուրս է գալիս	» 9 » 3 »	եր. 6 » 30 »
Բաթում է հասնում	եր. 9 » 11 »	առ. 7 » 10 »

	№ 6 գնացքը:	№ 4 գնացքը.
Բաթումից դուրս է գալիս	առ. 8 ժ. 56 ր.	եր. 10 ժ. 47 ր.
Թիֆլիս է հասնում	եր. 8 » 42 »	առ. 11 » 18 »
Թիֆլիսից դուրս է գալիս	» 9 » 22 »	» 12 » 36 »
Բագու է հասնում	ցեր. 1 » 25 «	» 7 » — »

արագ գնացք

Շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը.

Թիֆլիսից դուրս է գալիս	առաւ.	7 ժ. 56 ր.
Բագու է հասնում	երեկ.	9 » — »
Բագուից դուրս է գալիս	առաւ.	6 » 50 »
Թիֆլիս է հասնում	երեկ.	8 » 12 »

Թիֆլիսից դէպի Կարս դուրս է գալիս	երեկ.	10 ժ. —
Ալէքսանդրոպօլ հասնում է	առ.	8 » 27 ր.
Կարս հասնում է	ցեր.	12 » 23 »
Կարսից դուրս է գալիս	ցեր.	4 » 12 »
Ալէքսանդրոպօլ հասնում է	երեկ.	7 » 40 »
Թիֆլիս հասնում է	առ.	6 » 15 »

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)

ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. Նաւասարդեան—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հիւանդ.

Կ. Մ. Զիկովանի—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.

Ի. Ֆ. Պրօստաեվիչ—12—1 ժ. ականջի, քթի, կոկորդի եւ կրծքի հ.

Զ. Ի. Բաբանասեանց—11—12 ժ. կանանց և երեխայոց հիւանդ.

Ա. Պ. Կարապետեանց—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ի. Ֆ. Պրօստաեվիչ—5—6 ժ.

Ա. Ն. Ծպակովսկի—6—7 ժ. նեարդային (ելեկտրաբուժութիւն), վեներ. և մորթու հ.

Գ. Ա. Թումանով—7—8 ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Բ. Ա. Նաւասարդեան—7½—8 ժ.

Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:

Օ. Ց. Առվանիտակի—տանը. ծաղկահատ և բժշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ.:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ

Ամսիս 26-ին, կիրակի օրը, առաւօտեան ժամի 11-ին, հրաւիրվում են Վանքի եկեղեցու ծխականները ժողովի, նոյն եկեղեցում ընտրելու պ. երէցփոխի հաշիւները: Առանձին հրաւիրատոմսեր ուղարկվելու չեն:

1—2 հ. չ. Ղ. ա. ք. Խարազեանց

КАПИЛЛЕРИНЪ
НОВОЕ СОВЕРШЕННО БЕЗВРЕДНОЕ СРЕДСТВО
ВОЗВРАЩАЕТЪ СѢДЫМЪ ВОЛОСАМЪ ИХЪ ПРЕЖНІЙ ЦВѢТЪ
ЦѢНА 2 РУБ.
А. СІУ и Ко.
М 109.538

Վաճառվում են մեզ մօտ
ԲԺ. Ա. ԲՈՒԴՈՒՂԵԱՆԻ

գրքերը.—«Վեներական ախտեր», 58 երես, գինը 5 կոպէկ: «Մեր նեարդները», 110 երես, գինը 10 կ.: «Սիֆիլիս», 56 երես, գինը 10 կ.:

Նոր լոյս տեսաւ
ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ

բանաստեղծութիւնները, 64 երես, գինը 20 կ. 25 օրինակից աւել պահանջողները—20% զիջում. փողը կանխիկ վճարվում է Թիֆլիսի Կենտրոնական եւ Զաքարիա Գրիգորեանցի գրավաճառանոցներում. իսկ Բագու ամենայն տեղ: Մեր հասցէն. Баку, Андріасу Авакянцу.
(հ.) 4—4

ԲԺՇԿՈՒՀԻ
Մ. ՄԵԼԻՔ-ԲԵԳԼԱՐԵԱՆ-ՕՀԱՆԵԱՆ
ԲԱԳՒՈՒՄ

Ընդունում է հիւանդ կանանց

10—12 ժ. առաւօտեան, 5—7 ժ. երեկոյեան: Բագիրովսկի սկվէր, տուն Բագիրովի: Баку, Багировскій скверъ, д. Багирова. 6—10

ԾԱԽՎՈՒՄ Է

Թիֆլիսի Միքայէլեան փողոցի վրա մի տուն, այգիով, № 113. հողի տարածութիւնն է $1311\frac{11}{100}$ քառ. սաժէն: Այս կալուածքը ձեռք բերել ցանկացողները կարող են դիմել անմիջապէս պ. ՊՕՊԷԼԻՆ, որը ապրում է մի եւ նոյն տանը: 3—3

Փաստաբան դատաստանական գործերի ԵՂԻՇԷ ՏԷՐ-ՍԱՐԳՍԵԱՆ ՏԷՐ-ԱԶԱՐԵԱՆՑ բնակվում է Թիֆլիսում, Վանքի Մեծ փողոցում, Պոտեբնիայի տանը, № 3, ձախ ներքին զանգակ:
(ե. հ. չ.) 2—3

Պետերբուրգի բժշկական վարչութեան թոյլտուութեամբ: Մեծ արկղիկը 5 րուբլի, փոքրը—3 ր. և 1 ր. 50 կ.:

ТИФЛИСИНЪ

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ

մազերը բուսցնելու և ամրացնելու համար, ոչնչացնում է թեփը: Դուրս է եկել նաև բոլորովին նոր միջոց

ՋՈՒՐ ԿԱԹԸ

երեսին քնքշութիւն և սպիտակութիւն տալու համար, ոչնչացնում է արևի պատճառած սեւութիւնը, մուները, տալիս է կաշուին քնքշութիւն և սպիտակութիւն: Այդ գները չափաւոր են. մեծ սրուակը, արկղիկ մէջ, 2 րուբլի, փոքրը—1 ր. 50 կ. Ծախվում են բոլոր պարֆիւմերական և դեղավաճառական խանութներում: Գլխաւոր պահեստը գտնվում է Պետերբուրգում, Պուշկինսկայա փողոց տ. № 15, բնակարան № 12. պահեստի բաժանմունքները գտնվում են. Թիֆլիսում կովկասեան դեղատան ապրանքների վաճառման ընկերութեան խանութում՝ Երեւանեան հրապարակ և նրա բաժանմունքում, Միքայէլեան փողոց և Բագւում. նաև Միքայէլեան կամուրջի վրա, Գալոյի և Արիստակովի դեղատներում: Օտարաքաղաքացիների պատուէրները կատարվում են անմիջապէս պօստով:
14—100

Թիֆլիսի Կենտրոնական գրավաճառանոցում

ծախվում են հետեւեալ նոր գրքերը՝

Տէր-Աստուրեան Պ., Գեղարուեստական Ալբոմ հայ գործիչների, 32 պատկեր, Թիֆ. 3 ր.
Այվազեանց Բ., Աչոտ Երկաթ, պատմական վէպ, բ. տպագր. Թիֆ. 1900 1 ր.:
Երեցեանց Ա., Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւնը եւ Կովկասի Հայք XIX-րորդ դարում, երկու հատոր (սակաւաթիւ). Թիֆ. 4 ր.:
» » Պատմութիւն 75-ամեայ գոյութեան Ներսիսեան Հայոց հոգեւոր դպրանոցի, ա. հատ. Թիֆ. 2 ր.:
» » Ներսէս Ե-րորդ աշտարակեցի կաթողիկոսի կենսագրութիւնը, 3 տետր (սակաւաթիւ) Թիֆ. 75 կ.:
» » Патріархъ всѣхъ Армянъ Нерсесъ V-: Тифлисъ ц. 3 р.
Խաչատուր Աբովեանի երկերը, Վէրք Հայաստանի եւ այլն, Մոսկվա. 1 ր.
Շանթ, Դերասանուհին, վէպ, Թիֆլ. 1900 թ. 40 կ.
» Դարձ, վէպ, Թիֆլ. 40 կ.
» Վերժին, վէպ, Թիֆլ. 60 կ.
» Երազ օրեր, վէպ, Թիֆլ. 40 կ.
Շիրվանզադէ, Քաօս, վէպ, Բագու, 1 ր. 50 կ.
» Ջուր յոյսեր, վէպ, Թիֆլ. 1 ր.
» Կրակ, Բագու, 30 կ.
Պռօշեանց Պ., Միքէլ աղէնց Արգիւլը, գրոյց իրական կեանքից, Թիֆլ. 20 կ.
» Նա, պատկեր, Թիֆլ. 20 կ.
» Աքցիզչի, պատկեր, Թիֆլ. 25 կ.
Ռափայէլ Պատկանեանի Ընտիր երկասիրութիւնները, 2 հատոր, Պետեր. 4 ր.
Տէր-Աւետիքեան Ս., Ղեկավարներ, 1) Կապ բռնողը, 2) Մեր Տէրը, Թիֆլ. 40 կ.
» Նահատակը, Թիֆլ. 20 կ.
» Սամիտարնի, Թիֆլ. 20 կ.
» Իրլանդիայի դատը, Բագու, 80 կ.
Րաֆֆի, Ջահրումար, (Թիֆլիսի հայերի կեանքից). Թիֆլ. 2 ր.
» Վէպիկներ եւ պատկերներ, երկու հատոր, Թիֆլ. 4 ր.
» Վէպիկներ եւ պատկերներ, երկրորդ հատոր, Թիֆլ. 2 ր.
» Տաճկահայք, Թիֆլ. 50 կ.
» Մինը այսպէս, միւսը այնպէս, պատկերազարդ վէպ, Թիֆլիսի վաճառականների կեանքից, Թիֆլ. 1 ր.
» Կայէնի կտակը, Թիֆլ. 1 ր. 20 կ.
Փառնակէս, Նիսիա, վօդևիլ մէկ արարուածով, Երեւան, 1900 թ. 40 կ.

Դիմել՝ Тифлисъ, Въ Центральную Книжную Торговлю. (հ.) 1—10

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ դասընթացքի XII շրջան
ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ
Հեղինակ «Ձեռնարկի առեւտրական և գործարանական հաշուապահութեան
ՈՒՍՈՒՑԱՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է

Երկու սեռի անձանց՝ 4 ամսվայ ընթացքում հաշուապահութիւն գործնականապէս, ներբաշխաւորելով, և եղած դէպքերում յանձն է առնում պաշտօնի առաջարկել:

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ

Ա) Կրկնակի խոալական հաշուապահութիւն ըստ ամենայն առեւտրական ճիւղերի, հանդերձ նաւթային արդիւնաբերական և կերօսինի գործարանական հաշուետուութեան:
Բ) Առեւտրական թուաբանութիւն:
Գ) Առեւտրական նամակագրութիւն:
Դ) Առեւտրական եւ մուրհակների կանոնադրութիւն:
Ե) Գեղագրութիւն և ամենավստ ձեռքերի ուղղելը:

Պարապմունքները սկսվելու են 1901 թւի յունվարի 15-ից, ճաշից յետոյ, և պարբերաբար շարունակվելու են իւրաքանչիւր ՉՈՐՍ ամսից յետոյ. իսկ կիրակի օրերը լինելու են առանձին գործնական պարապմունքներ:

Ցանկացողները թող դիմեն գրաւոր կամ անձամբ 3 ժամից մինչև 6 ժամ երեկոյեան, ԿՈՒԿԻԱ, Նիկոլաեվսկայա փողոց, սեփական տուն, № 46: (Николаевская ул. № 46).

Վերոյիշեալ հաշուապահութեան ձեռնարկը ծախվում է ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, հեղինակի մօտ, և Ռուսաստանի բոլոր յայտնի գրավաճառանոցներում: ԳԻՆՆ Է 3 ր. 50 կոպէկ: Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու:
(ե. հ. չ) 5—20

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET C-ie
ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր եւ ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ:

Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզոն, Սամսոն եւ Պոլիս: Մեկնում է Բաթումից չորեքշաբթի, 22 նոյեմբերի (5 դեկտեմբերի)—շոգենաւ՝ ՍԻՐԿԱՍՍԻ, կապիտան ԳԱՐՐԻԿ: Եւ այսպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամը 4-ին ճաշից յետոյ:

Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սովորականից պակաս գներով:

Ամիսը մի անգամ կանոնաւոր հաղորդակցութիւն Բաթումի եւ Անտվէրպէնի մէջ, ընդունելով ապրանքներ բոլոր հիւսիսային նաւահանգիստների համար:

Ապրանքների եւ ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին՝

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ'Արնօին, Նաբէրէժնայա: ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարխուդարեանին, Սիօնի փող. Խօջափարուխօվի եւ Մայսուրաձէի քարվանսարա: ԲԱԳՈՒ—եղբ. Վ. եւ Ի. Մութաֆեանների, Նաբէրէժնայա փողոց, տուն Կրասիլնիկովի, № 27: ՆՕՎՕՐՕՍԻԲՍԿ—Վլադիկաւկազի երկաթուղու առեւտրական գործակալութիւն (ե. հ. չ.) 20—20

ТРЕБУЙТЕ ВЕЗДѢ ШОКОЛАДЪ СІУ
ФАБР. С. СІУ и Ко. МОСКВА.
20—52 М. 9,730 (չ)

ԲՕՖՕՖԻ ՑԵԼՈՒԼԵԱՐՆԻ ՍԵՐՄ

Բաղդադի առաջնակարգ եւ սպիտակ տեսակ

Պատւերեան դրուբեամբ պատրաստված

հսկողութեամբ

ՄԻՀՐԱՆ ԽԱՆՃԵԱՆԻ

Առաջին կարգի վկայեալ մասնագէտ Պրուսայի Կայսերական Շերամապահական վարժարանէն

Երկար տարիներէ ի վեր Թիւրքիոյ, Կովկասու եւ Պարսկաստանի մէջ արդէն փորձուած եւ ծանօթ փիրմա ՄԻՀՐԱՆ ԽԱՆՃԵԱՆԻ մասնաւոր գործարանին մէջ Պաստէօրեան դրութեամբ ընտրված Բաղդատի տեսակ սպիտակ հունտէրէն յատկապէս եւ մասնաւոր խնամօք պատրաստել տուած, եւ որոնցմէ առաջին պարտիան արդէն հասած եւ յանձնուած են Շերամապահական կայարանին քննութեան համար:

Ամեն անոնք՝ որք կը փափաքին դիւրամատչելի գներով լաւ ապրանք գնել եւ ապահով ըլլալ հունտերու տեսակին վրա, թող հաճին դիմել մանրամասնութեանց համար Մայսուրաձէ եւ Խօջափարուխօվ քարավանսարան № 16—17, **Ա. Կ. ԱՐՍԷՆ** եւ ընկ. գրասենեակը՝
(ե. հ. չ. 6—30